

Manifestations of Turkmen Folk Culture in *Yurt* Novel

Mohammad Dastpishah¹, Alireza Nabiloo^{*2}, Farhad Tahmasbi³

Research background

No Yurt-based study of Turkmen folk culture has been presented thus far. Of course, books and articles have been written in which folk literature has been investigated. For example, Goli, in his book *A Survey of the Political and Social History of the Turkmen*, outlines the spiritual elements such as language and literature, instrumentation, folk culture, and Turkmen mythology. Aman Qelich Shadmehr in the book of *Songs of Turkmen Women* has dealt with the songs of Turkmen mothers, women and girls, and their oral literature such as hoodies, tulips, and mourning letters. Ghobadi in his article "Tulips in the folklore of the Turkmen people" has considered tulips to express individual feelings (girls and newlywed) of the social life conditions governing the environment, and the attitude of individuals to the value and normative system of the governing society.

Received: 12/03/2021
Accepted: 01/08/2021

* Corresponding Author's E-mail:
dr.ar_nabiloo@yahoo.com

1 PhD Student, Department of Persian Language and Literature, Technology and Research Sciences Branch, IAU, Tehran, Iran.

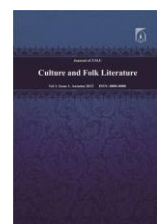
<https://orcid.org/0000-0003-3986-3754>

2 Full Professor, Department of Persian Language and Literature, University of Qom, Qom, Iran.

<https://orcid.org/0000-0002-1562-9747>

3 Associate Professor of Persian Language and Literature, Islamshahr Branch, Islamic Azad University, Islamshahr, Iran.

<https://orcid.org/0000-0002-2380-8331>

Objectives, questions, and assumptions

Zolfaghari has published a book on the popular language and literature, popular culture into the material elements (tools, housing, foods, clothing, jobs and livelihood), and the spiritual elements (customs, religious, artistic, entertainment, folk literature, folk language, and beliefs). Based on this division, we examine the causes of forming these elements and their evolution in terms of time and their role in the culture of this people, and compare it with smokeless fire. Afterwards, we will show the role of these elements in advancing the novel to answer the following questions.

1. What is the evolution of the prominent material and spiritual manifestations of the folk culture of the Turkmen people in the novel?
2. What is the role and function of these elements?
3. What causes and factors have been effective in the form and nature of these elements from the past to the present?

Main discussion

In *Yurt*, the material and spiritual elements are presented in an integrated way with precise details in the course of events of the story. The separation of these elements has been done in order to better understand the reader of the article and analyze it. These elements, which are influenced by the socio-cultural origin of this people, have changed in the course of the novel for various reasons, the traces of which we see in the whole work. These developments in the traditional form of these elements such as housing, tools, clothing, customs, etc. have been inevitable. The climatic colors of the work along with these elements in shaping the elements of the novel such as character and characterization, scene and staging, space, time and place, and verisimilitude have all formed an effective novel and a realistic style for the author. The novelist, with Turkmen words, and the words of a climate that have an objective, tangible, and partial

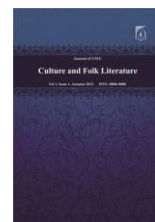
Culture and Folk Literature

E-ISSN: 2423-7000

Vol. 9, No. 40

September – October & November 2021

Research Article

burden, has introduced folk culture of the people. By presenting this lovely and historical novel, he has been able to attract the audience with this indirect culture through visual prose. In fact, by writing *Yurt*, the author has tried to transmit and protect this culture from destruction over time.

In *Yurt*, the spiritual elements are presented in a more extensive way. The socio-cultural traditions and customs are at the forefront of these elements, which go back to the form of Turkmen life and its collective identity, and preserve its indigenous and ethnic identity. In the next stage, there are traditions that are consistent, like the clan element, weddings, and others. The novelist's attention to spiritual elements, especially ethnic customs, songs and oral literature, is not random but cleverly chosen. The material elements complement the spiritual elements and both serve the Turkmen socio-cultural identity and identity-building.

Conclusion

The socio-cultural origin among various causes in terms of inclusion in the emergence, formation, continuity, change, and transformation in the material and spiritual elements of this nation is highly effective. Causes and factors from within such as religion, language, and race are distinct from the outside. The environment (climate), the nomadic life form of the Turkmen nation, the livelihood and economy, life in the unprotected desert, the tendency to centers of power, the readiness to defend against invading tribes and being influenced by other tribes are also significant. In the past, the primitive way of life, and the nomads and useless wars have caused less attention to knowledge, emergence, and spread of superstitions and cultural poverty in this nation. The causes of the evolution of these elements in the present age go back to the establishment of governments, forced housing, way

Culture and Folk Literature

E-ISSN: 2423-7000

Vol. 9, No. 40

September – October & November 2021

Research Article

of life, urbanization, the passage of time, literacy, and the change mentality and communication.

Today, due to religious, linguistic and racial differences from other Iranian ethnic nations, this ethnic nation has been able to maintain its identity with material and spiritual elements, mainly within ethnic and traditional aspects, along with its Iranian national identity, which is one of the irreplaceable roles of these identity-building elements.

References

- Ghobadi, A.R. (2007). Lale in Turkmen folklore. *Culture of the Iranian people*, 10, 52-86.
- Goli, A. (1988). *Siri on the political and social history of the Turkmen*. Elm Press.
- Mirkazemi, S. H. (2016). *Yurt*. Aamout Press.
- Shadmehr, A. (1998). *Turkmen women's songs*. Haji Talaei Press.
- Zolfaghari, H. (2015). *Language and folk literature*. Samt Press.

دوماهنامه فرهنگ و ادبیات عامه
سال ۹، شماره ۴۰، مهر و آبان ۱۴۰۰
مقاله پژوهشی

جلوه‌های فرهنگ عامه قوم ترکمن در رمان یورت

محمد دست‌پیشه^۱، علیرضا نبی‌لو^{۲*}، فرهاد طهماسبی^۳

(دریافت: ۱۳۹۹/۱۲/۲۲ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۵/۱۰)

چکیده

فرهنگ عامه به لحاظ گستردگی حوزه از موضوعات جذاب در شناخت عناصر مادی و معنوی اقوام و از نظر جامعه‌شناسی، مردم‌شناسی و روان‌شناسی مهم است. قوم ترکمن نیز به‌منزله یکی از اقوام ایرانی دارای جذابیت بسیاری در تنوع این جلوه‌هاست. میرکاظمی که سال‌ها معلم روستاهای ترکمن صحرا بوده با کوله‌باری از تجربیات، دایرةالمعارفی از این عناصر را در یورت گرد آورده است. در این پژوهش، به‌شیوه کتابخانه‌ای به استخراج این عناصر و دسته‌بندی آن و با روشی تحلیلی - توصیفی به بررسی آن‌ها می‌پردازیم. از نتایج این پژوهش، تقسیم فرهنگ عامه ترکمن به عناصر مادی و معنوی است که در گذشته خاستگاه اجتماعی - فرهنگی به‌منزله عامل مهم، بر شکل و ماهیت این عناصر هویت‌ساز مؤثر بوده است. به‌علاوه، علل و عواملی

۱. دانشجوی دکتری زبان و ادبیات فارسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

<https://orcid.org/0000-0003-3986-3754>

۲. استاد زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه قم، قم، ایران (نویسنده مسئول)

dr.ar_nabiloo@yahoo.com

<https://orcid.org/0000-0002-1562-9747>

۳. دانشیار زبان و ادبیات فارسی، واحد اسلامشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، اسلامشهر، ایران.

<https://orcid.org/0000-0002-2380-8331>

چون مذهب، زبان و نژاد از درون، و محیط زیست (اقلیم)، هم‌جواری با اقوام و سیاست‌های دولت‌های ایران و روس، از بیرون نیز بر آن مؤثر است. در قرن اخیر، با استقرار دولت‌ها، اسکان اجباری، ایجاد ثبات و امنیت، سواد، گذر زمان، تغییر تفکر و ارتباطات دگرگونی در شکل این عناصر تسریع می‌شود که به بررسی و نقش آن‌ها نیز می‌پردازیم. به‌علاوه، رنگ اقلیمی اثر و سبک واقع‌گرای آن که برآیند این عناصر و رنگ اقلیمی است به پیش‌برد عناصر رمان به‌ویژه شخصیت و شخصیت‌پردازی، صحنه و صحنه‌پردازی، فضا و واقعیت‌نمایی کمک شایان کرده است.

واژه‌های کلیدی: یورت، ترکمن، علل، تحول، نقش، عناصر مادی و معنوی.

۱. مقدمه

نخستین بار آمبرواز مورتن^۱ در سال ۱۸۸۵ م واژه فولکلور^۲ را به‌کار برد. در ایران صادق هدایت آن را فرهنگ توده خواند و مقاله‌ای مفصل در مجله سخن انتشار داد (محبوب، ۱۳۸۲، ص. ۳۵). «جمع‌آوری فولکلور یا فرهنگ عامه در قرن پانزدهم در اروپا توسط رابله کشیش معروف فرانسوی انجام شد و مدت‌ها قبل از آن به‌صورت شفاهی نیز انجام می‌شد» (روح‌الامینی، ۱۳۶۴، ص. ۲۵۴). قلمرو فرهنگ عامه گسترده است و علی‌رغم اختلاف نظر محققان در مصادیقش آن را چنین می‌توان تعریف کرد: «به مجموع آداب و رسوم، عقاید، عادت‌ها، افسانه‌ها، حکایات، افسانه‌ها، ترانه‌ها و اشعار عامیانه اطلاق می‌شود» (رادفر، ۱۳۸۰، ص. ۱۵۳). «فرهنگ عامه امری عمومی و متعلق به توده مردم است و تمام جنبه‌های روساختی جامعه مانند: آداب و رسوم و سنت‌ها، آیین‌ها و سوگواری‌ها، جشن‌ها، اعتقادات، دانسته‌ها، بایدها و نبایدها را دربرمی‌گیرد» (بختیاری، ۱۳۸۲، ص. ۲۴).

گاه از فرهنگ عامه با عنوان سنت‌های شفاهی یاد می‌شود. سنت در فرهنگ عامه از واژه‌های کلیدی است. سنت تجربیات مردمان و مجموعه افکار، اعمال و احساسات و میراث مشترک زندگی اجتماعی یک گروه است که از نسل‌های گذشته برجای مانده است. سنت‌هایی که فرهنگ عامه را تشکیل می‌دهند شامل سنت‌های مادی، سنت‌های رفتاری و سنت‌های گفتاری است (ذوالفقاری، ۱۳۹۴، صص. ۱۶-۱۷).

عناصر مادی و معنوی رابطه نزدیک با محیط زیست یا اقلیم به معنای اعم دارد که بعضی از این عوامل نقش مهم‌تری دارد که به بررسی آن از گذشته تاکنون نیز می‌پردازیم.

فرهنگ عامه شامل دو بخش کلی می‌شود و هر کدام نیز شاخه‌های جزئی‌تری دارند: ۱. عناصر مادی: شامل ابزارها، مسکن، خوراک، پوشاک، مشاغل و معیشت، ۲. عناصر معنوی: شامل آداب و رسوم، آیین‌های مذهبی، هنری، سرگرمی‌ها، ادبیات عامه، زبان عامه، باورها، عقاید و ... (همان، ص. ۱۸).

بررسی این فرهنگ و عناصر سازنده آن در شناخت این سرزمین، اقوام آن و درک بهتر ادبیاتشان نقش بسزایی دارد. حفظ این میراث ارزشمند میرکاظمی را واداشت که یورت را با نثری تصویری و غنی از جلوه‌های مادی و معنوی به رشته تحریر درآورد. ما نخست به استخراج شواهد پرداختیم. سپس آن‌ها را در دو بخش جداگانه و تفکیک‌ناپذیر از هم به نام عناصر مادی و معنوی دسته‌بندی کردیم. به نظر ما نخست، خاستگاه اجتماعی. فرهنگی به منزله عامل مهم بر شکل و ماهیت این عناصر مؤثر بوده و سبب یکپارچگی قومی کم‌نظیری شده که توانسته است این قوم را در گذر زمان از مخاطرات مصون بدارد. نقش این عناصر هویت‌ساز سبب استحکام و استمرار قومیت

ترکمن شده است. علاوه بر این، علل و عوامل دیگری از درون و برون بر این عناصر هویت ساز مؤثرند که به بررسی آنها نیز می پردازیم.

روش کار ما در این پژوهش کتابخانه ای است و با شیوه تحلیلی - توصیفی به بررسی داده های مستخرج از رمان ۳۳۷ صفحه ای یورت می پردازیم و به سؤالات زیر پاسخ می دهیم:

۱. سیر تحول جلوه های برجسته مادی و معنوی فرهنگ عامه قوم ترکمن در رمان چگونه است؟

۲. نقش و کارکرد این عناصر چیست؟

۳. چه علل و عواملی در شکل و ماهیت این عناصر از گذشته تاکنون مؤثر بوده است؟

۲. پیشینه پژوهش

تاکنون پژوهشی براساس موضوع ما ارائه نشده و این تحقیق از این نظر بکر است، ولی درباره فرهنگ عامه قوم ترکمن، کتاب ها و مقالاتی نوشته شده که هر یک از نویسندگان با زاویه دید خود بدان نگریسته اند که به بعضی از مهم ترین آنها اشاره می شود:

۱. گلی امین (۱۳۶۶) در کتاب *سیری در تاریخ سیاسی و اجتماعی ترکمن ها* در ۳۴۵ صفحه و شش فصل، به تاریخ سیاسی ترکمن ها تا زمان نگارش کتاب، به بحث طایفه های ترکمن و به عناصر معنوی شان چون زبان و ادبیات، ساز و آواز، فرهنگ عامه و اساطیر پرداخته و اطلاعات جامعی از فرهنگ این مردم ارائه کرده است.

۲. شادمهر امانقلیچ (۱۳۷۷) در کتابی مختصر به نام *نغمه های زنان ترکمن* به ترانه های مادران، زنان و دختران ترکمن و ادبیات شفاهی آنها نظیر هودی، لاله ها و سوگ-

نامه‌ها و ... پرداخته و ادبیات شفاهی و منظوم آنان را از نظر قالب و محتوا دسته‌بندی کرده و به نگارش درآورده است.

۳. وحدانی‌فر و جلاپریان (۱۳۹۹) در مقاله «بازتاب باورهای عامه دو قوم گوکلان و یموت در رمان آتش بدون دود» به این نتیجه رسیده‌اند که باورهای عامه دو قوم مذکور در ۴ دسته شامل: ۱. باورهای فلسفی و اساطیری، ۲. باورهای مربوط به زندگی و مراحل آن، ۳. باورهای طبی و درمان عامه، ۴. گاه‌شماری و هواشناسی عامه قرار می‌گیرد که ریشه این باورها به دین، اساطیر، فرهنگ ایرانی و خرافات برمی‌گردد.

۴. تقوی عقیل (۱۳۹۶) در مقاله «پرخوانی و ذکر خنجر: بقایای اعتقادات کهن در ترکمن‌های ترکمن صحرا» به این نتیجه رسیده که آیین پرخوانی و ذکر خنجر از آیین‌های ماقبل اسلام مثل شمنیسم، فرهنگ ایرانی و تصوف تأثیر پذیرفته است.

۵. گوهری‌نسب آرمان (۱۳۹۷) در مقاله «سنت مطالعه دسان‌خوانی در میان ترکمن‌ها» به این نتیجه رسیده که این سنت تشابهاتی با فرهنگ آسیای میانه و ایران دارد. «پیشینه دسان‌باغشی و باغشی به‌عنوان مجریان و انتقال‌دهندگان سنت موسیقایی شعری شفاهی باغشی‌گری، به «بخشی‌ها» می‌رسد» (گوهری‌نسب، ۱۳۹۷، ص. ۲۲۱).

۶. قبادی علیرضا (۱۳۸۶)، در مقاله «لاله در فولکلور قوم ترکمن» نتیجه گرفته که در سطح فردگرایانه لاله‌ها بیانگر احساس فردی (دختران و نوجوانان ترکمن) از شرایط زندگی اجتماعی حاکم بر محیط پیرامون و به‌لحاظ جمعی بیانگر نوع نگرش افراد به نظام ارزشی و هنجاری حاکم بر محیط اجتماعی است.

شواهد مستخرج ما به درک موضوعاتی که در تحقیقات بالا تأکید شده است کمک می‌کند. مهم‌تر از آن، به بررسی سیر تحول عناصر مادی و معنوی، علل و عوامل مؤثر بر آن از گذشته تاکنون و نقششان نیز می‌پردازد.

۳. میرکاظمی و یورت

سیدحسین میرکاظمی زاده ۱۳۲۱ گرگان است. تاکنون ۳۲ اثر در حوزه داستان، رمان و فرهنگ عامه به چاپ رسانده که *آلامان* (۱۳۵۳)، *گندم شورا* (۱۳۵۹) و *یورت* (۱۳۷۲) از آن جمله است که رمان اخیر برنده جایزه ادبی گردون و رمان سال شده است. موضوع رمان عشقی - تاریخی *یورت* درباره قوم *یموت* در اواخر قاجار و دوره پهلوی اول در دشت گرگان، گمیشان و استرآباد است. «بنابه نوشته وامبری طوایف ترکمن به ۹ دسته تقسیم می‌شوند: چاودیر، ارساری، آلیلی، قارا، سالیبر، ساریق، تکه، گوگلان و یموت» (گلی، ۱۳۶۶، ص. ۱۶۵). سه طایفه اخیر در ایران زندگی می‌کنند و دو طایفه *گوکلان* و *یموت* در استان گلستان. «یموت‌ها به دو شاخه کلی *جعفربای* و *آتابای* تقسیم می‌شوند» (همان، ص. ۱۷۴). «طایفه *یموت* مرکب از دوازده طایفه، چندین تیره و آبه هستند که عبارت‌اند از: *جعفربای*، *آتابای*، *یلقی*، *داز*، *دوه‌جی*، *بدرا*، *سلخ*، *ایمرکوچک*، *ایگدر*، *قوجق*، *قان یخمز*» (عسگری خانقاه و شریف کمالی، ۱۳۷۴، ص. ۵۹). *میرکاظمی* در *یورت* به خوبی از عهده ارائه دو موضوع موازی عشق آبابی و آتابخت و موضوع اجتماعی - سیاسی قوم ترکمن در ارتباط با مردم منطقه و در تعامل با دولت قاجار، پهلوی و سیاست روسیه برآمده که از نقاط قوت کار اوست.

بخش بزرگی از *یورت* به سنت‌ها و آداب رسوم اجتماعی - فرهنگی قوم ترکمن می‌پردازد که بسیار متنوع است. این عناصر دارای رنگ‌وبوی ترکمنی، مذهبی، اساطیری، خرافی، ایرانی و به‌خصوص متأثر از شکل زندگی طایفه‌ای و کوچنده این قوم در گذشته در صحرای بی حفاظ ترکمن صحراست که عمدتاً خاستگاه اجتماعی - فرهنگی و اقتصادی دارد. با سکونت اجباری در دوره پهلوی اول با سیاست تخته‌قاپو کردن عشایر توسط رضاشاه (۱۳۱۰)، تحدید مرز آهنین توسط شوروی سابق (روسیه) و

ملی اعلام کردن مراتع و رواج زندگی ماشینی جمعیت عشایری ترکمن با کاهش جدی مواجه و سبب تغییر در شکل زندگی کوچنده و تغییر معیشت مبتنی بر آن شد (آنامرادنژاد، ۱۳۹۰؛ مطلبی، ۱۳۸۷). این عوامل در ماهیت و شکل بسیاری از عناصر مادی و معنوی این قوم تأثیر گذاشته و سبب تغییر در زندگی کوچنده به زندگی ثابت و پیدایش مفاهیمی چون مالکیت زمین، مسکن و اهمیت کشاورزی شد. یورت به خانه چوبی، سیمانی و آجری تبدیل؛ نقش اسب و شتر کم‌رنگ؛ نقش طایفه و پرزادی خانواده کاسته شد و مزدوری (کار برای غیر) در قوم ترکمن ظهور کرد که پیش‌تر سابقه نداشت. به بیان دیگر، با افول خاستگاه اجتماعی - فرهنگی تحول در شکل عناصر مادی و معنوی رخ داد و نقش این عناصر کم‌رنگ شد.

۴. عناصر مادی

عناصر مادی که شامل غذاها، پوشاک، مسکن، ابزارها، مشاغل و معیشت است با شواهد و جزئیات متنوع و گسترده ارائه شده‌اند. در یورت، عناصر مادی و معنوی به شکل غیرمجزا مطرح است که تفکیک آن‌ها از هم جهت شناخت دقیق آن‌ها صورت می‌گیرد.

۴-۱. انواع غذاها

در رمان، انواع غذاها با جزئیات و ترکیب، طبخ و نحوه کاربرد آن‌ها در مراسم مختلف ذکر شده که صبغه اقلیمی، زبانی و قومی آن‌ها برجسته است. غذاها از عناصر مادی و از نظر نقش با عناصر معنوی چون سنت‌ها و آداب و رسوم به خصوص مراسم عروسی، جشن‌ها و اعیاد عجین‌اند. کم‌ترین تغییر در شکل غذاها تاکنون رخ داده است.

۴-۱-۱. چکدرمه یا چکدرمه: برنج با گوشت و روغن فراوان؛ چوربا (شوربا) و چای سبز؛ درتی؛ نان قاتلمه و اکمک؛ پتیر: نان محلی؛ کولچ: نوعی نان شیرینی؛ ماهی اوزون برون؛ بالیق بورک.

«بی‌بی عایشه نه چوربا پخته بود و نه نان و چای سبز سر سفره گذاشته بود. گوشت نمک‌سود، سرخ کرده بود و یک دیگ هم چکدرمه» (میرکاظمی، ۱۳۹۵، ص. ۱۲).
«طعم اشتها آور چکدرمه با گوشت ماهی اوزون برون مثل نیمی از سطح جوشان غذاها برمی‌خاست. نان‌های قاتلمه (نان روغنی ضخیم) و اکمک (نان روغنی نازک) سر سفره بود» (ص. ۱۸۴).

«بی‌بی عایشه غذای بالیق بورک هم داشت، ماهی را لای خمیر پخته بود» (ص. ۸۵).
از آن جایی که رمان بازتاب زندگی است غذا توانسته در واقعیت‌نمایی رمان برای مخاطب نقش سازنده‌ای ایفا کند. توصیف انواع غذاها با واژگان ترکمنی و جزئیات دقیق، طرز پخت، نقش و کارکرد آن در مراسم از تبحر نویسنده در ارائه جزئیات فرهنگ عامه ترکمنی و از مشاهدات دقیق او حکایت می‌کند؛ موضوعی که سبب تمایز این اثر از سایر آثار مشابه است. ذکر غذاهای متنوع با اسامی ترکمنی و جزئیات دقیق و عینی از تفاوت‌های یورت با آتش بدون دود است.

۴-۲. پوشاک

یکی از زیباترین پوشش‌های اقوام را در زنان ترکمن می‌بینیم که ترکیب رنگ، تنوع، برش، شکل، اجزای مختلف و زیورآلات آن کم‌نظیر است. لباس به سن، نوع کاربرد آن در خانه، بیرون از آن و کار بستگی دارد که از هنرهایی مانند سوزن‌دوزی و سکه‌دوزی برخوردار است. لباس ترکمن از خاستگاه اجتماعی - فرهنگی، قومی، زبانی، اقلیمی و اقتصادی تأثیر پذیرفته است. تنوع رنگ قرمز در لباس‌ها برجسته و در مراسم عروسی

جلوه‌های فرهنگ عامه قوم ترکمن در رمان یورت محمد دست‌پیشه و همکاران

جزئیات دقیق‌تری از آن ذکر می‌شود. تغییرات در شکل لباس ترکمن عمدتاً در محیط رسمی و اداری رخ داده و در زنان، لباس سنتی کماکان با قوت رواج دارد.

۴-۲-۱. پوشش زن و مرد

«بی‌بی عایشه پیشانی‌بندش را به دور سر و روی یالِق (روسری) بسته ... بود» (ص. ۱۳).
«تاج گل دستار تاخورده و سفیدرنگی را در بالای پیشانی چروکیده‌اش به‌عنوان آئیندانی (پیشانی‌بند) گره زده بود» (ص. ۱۰۶).

به جفت گوش‌هایش گوشواره زرین مدور با نقش ماه آویزان بود. زینت لباسش قپه، گل یقه طلایی گول‌یاکا (گل‌یقه) بود که در قسمت بالای یقه درست چسبیده به زیر گلو سمت راست قرار داشت و قوسی از گل‌یقه روی پوست عریان گردن بود (ص. ۱۰۷).

«شمشیر، عرق‌چین کودکان، بُرُوک (کلاه دخترانه) دختران، آئیندانی زنان، چارقدها، یاشماق‌ها (انتهای یک سر چارقده) را درید» (ص. ۳۲۶).

«آبای با کلاه‌پوست سیاه، پیراهنی فراخ آستین‌دار قرمز رنگ و تنبان گشاد نیلی ... سوار بر قرقی بود» (ص. ۵۲).

«(پنگ) وقتی تیلپاق (کلاه‌پوست ترکمنی) هشت‌رخانی را روی عرق‌چین سرش می‌گذاشت ... جذبه‌دار بود» (ص. ۲۵).

پوشش مرد و زن ترکمن در مراسم عروسی و در سایر مراسم ذکر شده که وجه تمایز یورت با سایر آثار است؛ پوشش زنان با یالِق، باشماق، آئیندانی، دون، بروک، و چود، و پوشش مردان با انواع کلاه، پیراهن فراخ، قبای بلند، خرقه و تنبان گشاد است. غنای این اثر از نظر واژگانی، زبانی، ادبی، سبکی و عناصر متنوع و جزئی اقلیمی و مهم‌تر از همه ارائه تصویری آن به اشکال متعدد در مقایسه با رمان *آتش بدون دود* که

توصیف کلی، محدود و سطحی ارائه می‌دهد و به جزئیات دقیق نمی‌پردازد. حیرت‌برانگیز است. به نظر میرعبدینی، ابراهیمی آتش بدون دود را با جملات قصار، مکالمات غیرطبیعی، تحلیل‌های سیاسی - تاریخی، قهرمان‌پروری و خوارسازی مردم نابود کرده است. «قصه‌ای که به ادعای نویسنده قرار است تاریخ خلق ترکمن باشد، در حد اعمال بی‌ربط، حرکات گسسته، جملات حکیمانه تأثیرهای مرکز شهر مانده است. اما هیچ سندی از زندگی ترکمن‌ها به دست نمی‌دهد» (میرعبدینی، ۱۳۹۷، ج ۱/ص ۵۸۹).

در ادامه شواهدی از دو اثر ارائه می‌کنیم و به تحلیل آن می‌پردازیم:

« یورت‌ها قواره‌شان در سیاهی شب مثل کاسه‌های سیاه وارو به نظر می‌رسید» (ص ۱۸).

هوای باران‌خورده و بی‌غبار صحرا، انگار کوه‌های البرز را از جا کنده و حدود دویست متری جنوب ساحل أمچلی نشانده بود. قوش صحرائی در آسمان از این سو به آن سو چرخ می‌خورد. زمین خیس بود. یاناق‌ها (نوعی خار که در صحرا می‌روید) که نوکشان از گرما سوخته و زرد شده بود هنوز تر بودند (ص ۲۴).

«یک شبه یک اوبه بزرگ ساخته‌اند مثل یک سینی بزرگ» (ابراهیمی، ۱۳۹۴، ص ۱۴۸).

«اینچه برون شده بود مثل یک کشتارگاه بزرگ، یک میدان جنگ متروک» (همان، ص ۳۸۷).

«هنوز خورشید از خط افق بالا نیامده بود و نور نارنجی‌اش را بر کلاهک چادرها نینداخته بود» (همان، ص ۳۹۰). «زن‌ها جلوی دهان را با چارقدهای گلدار پوشاندند» (همان، ص ۴۱۳).

در این چند مثال و در اغلب شواهد می‌توان بیان تصویری و نمایشی، جزئی و دقیق میرکاظمی را با واژگان اقلیمی که از مشاهدات او نشئت می‌گیرد دید، درحالی‌که ابراهیمی که بومی این منطقه نیست و فقط سالیانی را در میان‌سالی در گنبد گذرانده است، توصیفاتی و تصاویر غیرخلاق و به‌اصطلاح شنیده‌ها را ذکر می‌کند. شواهد اندک ما بیانگر تفاوت آن با یورت است؛ در یورت با واژگان اقلیمی و عناصر مادی و معنوی و واژگان نشان‌دار مواجه‌ایم که برجستگی خاصی به اثر می‌دهد. درحالی‌که آتش بدون دود از این نظر فقیر و کم‌بهره است.

۳-۴. مسکن

خانه ترکمن یورت (چادر) بود که یورت عامه دارای اسکلت چوبی و نمدهای سیاه و بای اُبه در آق‌ای (چادر سفید) سکونت داشته است. بعضی از بای‌ها ثروتمند خانه چوبی (ایاقلی‌تام) داشتند.

این شکل مسکن برای زندگی کوچنده قوم ترکمن در اُبه‌ها (ده‌ها) طراحی شده بود که ترکمن بعد از هجوم دشمن غالب، به‌آسانی یورت را بر شتر و ارابه بار می‌کرد و به‌سرعت در صحرای گسترده متواری می‌شد. از دوره پهلوی اول با اجبار قانون اتحاد شکل، تغییرات گسترده در آن رخ داد که در انتهای رمان منعکس است: «(آبای در بازگشت از ترکمنستان) به جای یورت‌ها، خانه‌های آجری سفیدرنگ دواتاقه با ایوان و بام شیروانی دید» (ص. ۳۳۷).

۱-۳-۴. یورت (آلاچیق)

یورت مسکن سبک‌بار توده مردم با جزئیات دقیقش از وارستگی و سادگی زندگی حکایت دارد که شامل رنگ، اسکلت چوبی و اجزای آن است که با شکل زندگی

اجتماعی - فرهنگی و اقتصادی ترکمن سازگار و عنصر مکان و زمان، فضا و واقعیت‌نمایی رمان را دوچندان کرده است.

۲-۳-۴. چادر سفید؛ چادر سیاه و ایاقلی تام

«خانواده پرزاد پنگ در یک یورت آق‌ای که با نمدهای نو و سفید پوشانده شده بود نام و نشان داشت» (ص. ۱۱).

«یورت قدیمی و کهنه پنگ یکی از هشتاد، نود یورت امچلی مثل آن یکی یورت، آق‌ای نبود. تیرک و نمدهای آن به‌خصوص سرپک (نمد بالای یورت) از دود اجاق سیاه شده بود ... خانواده پنگ در همین قره‌ای (چادر سیاه) زندگی می‌کرد» (ص. ۱۴).

«در آش‌بوری (بخش زنانه یورت) دخترها با ماما کنار اجاق سر سفره بودند. سفره مردان هم جدا در آشلیق‌بوری (بخش مردانه یورت)» (ص. ۱۴).

به مرور زمان، با ارتباط بیشتر با سایر ملل و رفت‌وآمد به بنادر روسیه خانه‌های چوبی روسی در ترکمن‌ها رواج یافت که با اقلیم مناطق دریایی و مرطوب ترکمن‌صحرا سازگار است. رواج این خانه‌ها در بای‌ها که مکنت بیشتری از سایر اعضای قبیله داشتند سبب بروز اختلاف و اعتراض در ترکمن‌ها و دل‌بستگی بای‌ها به مکان و عدم کوچ شد:

گمیش‌تپه اولین آئول در خاک یموت بود که آرام و آهسته از زندگی در یورت‌ها که از کف زمینش از نموری گویی آب می‌جوشید و در هوای سنگینش گویی نفس مرطوب صدها آبری می‌لولید به خانه‌های چوبی که بازرگانان هشت‌رخان بسته‌بندی شده با خود آورده بودند، نقل مکان کرد (ص. ۷۴).

مسکن قوم ترکمن با انواع و اجزای دقیق آن توصیف شده که علاوه بر رنگ اقلیمی، ارتباط مستقیم با مکان و زمان داستان نیز دارد که در ارائه تصویر روشن از این عناصر

جلوه‌های فرهنگ عامه قوم ترکمن در رمان یورت محمد دست‌پیشه و همکاران

سهمی برجسته بازی می‌کند که به غنای اثر افزوده و در پیش‌برد رمان کمک شایانی کرده است. در جای‌جای رمان توصیفات دقیق و جزئی، ملموس و عینی از مکان و زمان و صحنه‌پردازی ارائه شده است. این موضوع در *آتش بدون دود* به صورت کلی، سطحی و در حد شنیده‌هاست:

«آلا از گومیشان حرف می‌زد و از اینکه توی قشلاق بیشتر خانه‌ها چوبی شده و تک تک آجری» (ابراهیمی، ۱۳۹۴، ص. ۳۵۸).

۴-۴. ابزارها (وسایل سفر)

اسب و شتر مرکب محبوب ترکمن به شکل زندگی کوچنده و به زندگی فردی و اجتماعی‌اش وابسته بود. اسب اصیل ترکمنی بسیار مقاوم است و می‌تواند مسیرها طولانی را طی کند. اسب و شتر هم نقش مرکب و هم نقش دوست را داشت.

۴-۴-۱. اسب

«اعتقاد پنگ بود مرد ترکمن با اسب ... به دنیا می‌آید» (ص. ۱۱).

جمله فوق اعتقاد همه ترکمن‌هاست. امروزه نقش این حیوان پررنگ است و به مسابقه اسب‌دوانی محدود نمی‌شود. نقش اسب ترکمن را در مواجهه با انبوه گله گاوها با شاخ‌های بلند و تیز در مثال زیر می‌بینیم که سوار و اسب با مانور دقیق توانستند از صدمه جدی محفوظ بمانند که تحسین گله‌بان گاوها را برانگیخت:

«ساقل! بارک الله! جوان! هر سوار جز این سوار و هر اسبی جز اسب چست و چالاک ترکمنی با نرمش حرکات سحرآمیز دست‌وپا نبود نمی‌توانست از عهده چنین مانوری برآید» (ص. ۷۰).

در رمان، مردم استرآباد اعتقاد دارند در جنگ، در مواجهه با ترکمن اولین کار از پای درآوردن اسب اوست که به نقش آن در برتری جنگی اشاره دارد.

اسب‌سواری یکی از سنت‌های دیرسال ترکمنی و در گذشته باتوجه به شکل زندگی؛ در حضر و سفر، جنگ و حمله مهم بوده و جزئی از مهارت‌های فردی و جمعی، سرگرمی و تفریحی بوده است. امروزه اسب در فرهنگ ترکمن با گذشت زمان و تغییر در شکل زندگی، در قالب پرورش آن، مسابقه اسب‌سواری، در زبان و ادبیات شفاهی و مکتوب و موسیقی سنتی حضور و استمرار دارد.

۲-۴-۴. شتر

شتر با بسامد فراوان به منزله کجاوه عروس و در سفر، برای حمل بار کاربرد داشته است: «کجاوه عروس با روپوش سفید و تکه پارچه‌های رنگارنگ بر کوهان شتر بود. ترکمن کوسه‌ای هوای افسار را که به چرم تکه‌چوبی متصل به بینی شتر گره خورده بود داشت. شتر نعره‌ای کشید و برخاست» (ص. ۲۱۸).

۵-۴. مشاغل و معیشت

۱-۵-۴. دام‌پروری و کشاورزی

در گذشته، قوم ترکمن کوچنده بوده و قشلاق و ییلاق از خصوصیات بارز زندگی - اجتماعی - اقتصادی‌اش بوده و دام‌پروری از کشاورزی برایش مهم‌تر بوده است. تحولات سیاسی سبب تغییر اقتصاد قوم ترکمن از دام‌پروری به کشاورزی شد. موضوع مالکیت و اهمیت کشاورزی، سبب توجه به زمین و سکونت دائمی در مکان ثابت شد. پیش از این کشاورزی به صورت سنتی و در حد نیاز و با تفاوت‌هایی انجام می‌شد:

«دهیان‌ها، این‌ها (ترکمن‌ها) را که چنین ناشیانه به کشت دانه و زمین پرداخته بودند در قیاس با خود که گرده‌اش انس به خاک و کاشت داشت، ندانم‌کار و پرت می‌دانست» (ص. ۹۷). «کار (ترکمن) به این صورت نبود که اول زمین را شخم کنند و بعد بذر پاشند و چنگه کشند کاری که دهیان می‌کردند» (ص. ۹۷).

۲-۵-۴. قالی‌بافی

از مشاغل کهن سال ترکمن‌ها که نقش محوری در معیشت خانواده داشته، از وظایف زنان و دختران است و ارتباط مستقیم با دام‌پروری دارد. شغل قالی‌بافی با رنگ، نقش و سایر خصوصیات فرهنگی‌اش بازتاب عناصر مادی و معنوی و هویت قومی است. در کنار آن، مشاغل دیگری چون گلیم‌بافی، نمدمالی، ابریشم‌بافی و ماهی‌گیری نیز وجود داشته و دارد: «اعتقاد پنگ بود ... زن ترکمن با دار قالی به دنیا می‌آید» (ص. ۱۱).

انعکاس قالی و قالی‌بافی در صور خیال اقلیمی یورت و آتش بدون دود را در مثال‌های زیر می‌بینیم که رنگ اقلیمی و خلاقیت تصاویر در یورت مشهود است. در این پژوهش، بنا به اجمال به این موضوع پرداخته شد و گرنه در مجال موسع می‌توان شواهد دقیق‌تر و کامل‌تری ارائه کرد:

«یار من قلبش مثل گل قالی است» (ص. ۱۲۳).

«صدای سم اسبان بر کف چوبی پل ضرب‌آهنگ شانه‌زنی قالی بافی را داشت» (ص.

۲۴۶).

«دست‌های گالان مثل یک قالیچه پهن و بزرگ بود» (ابراهیمی، ۱۳۹۴، ص. ۲۰۶).

«سولماز که خوش‌نقش‌ترین قالیچه صحرا بود ...» (همان، ص. ۲۰۵).

۵. عناصر معنوی

زبان، اسامی و واژگان، اشعار و ترانه‌ها، سنت‌ها و آداب و رسوم، ترکمن و طایفه، جشن‌ها و اعیاد از عناصر معنوی مهم اجتماعی - فرهنگی این قوم است. این عناصر با

اینکه مشترکاتی با سایر اقوام ایرانی دارد تفاوت‌های آن که از خاستگاه قومی، زبانی و مذهبی نشئت می‌گیرد، برجسته‌تر است. قوم ترکمن از نظر مذهب، زبان و نژاد از سایر اقوام ایرانی متمایز است. این قوم مسلمان و سنی حنفی و از نظر نژاد، «چهره ترکمن‌ها قدری شبیه مغول‌هاست. مردمی‌اند نسبتاً بلندقد با مویی سیاه که چهره و قیافه سنگینی دارند و عموماً لاغر می‌باشند» (بیگدلی، ۱۳۶۶، ص. ۳۳۳). شکل زندگی آنان مبتنی بر عناصر هویت‌ساز اجتماعی - فرهنگی است. عناصر مادی و معنوی درون‌قومی سبب شده این قوم به‌شکلی بسته هویت خود را در عین ارتباط با سایر اقوام حفظ کنند. این موضوع به نقش عناصر مادی و معنوی متمایز این قوم برمی‌گردد.

۱-۵. زبان ترکمنی

زبان ترکمنی از زبان‌های ترکی نو، به شاخه ترکی جنوبی یا جنوب غربی (اُغوز) تعلق دارد (رضایی باغبیدی، ۱۳۸۰، ص. ۵۵۲). «زبان ترکمنی جزو شاخه زبان‌های ترکی درگروه زبان‌های اورال - آلتاتیک قرار دارد. زبان‌های اورال - آلتاتیک، زبان ساکنین ترکستان چین می‌باشد» (گلی، ۱۳۶۶، ص. ۲۴۳).

باتوجه به ارائه گسترده مثال‌هایی درباره زبان، اسامی، واژگان و جملات ترکمنی در این مقاله، از ارائه دوباره آن در این قسمت صرف‌نظر شد.

۲-۵. اشعار و ترانه‌ها

در رمان، اشعار و ترانه‌هایی به زبان ترکمنی یا فارسی ارائه شده است: «سرزمینم راه‌های پرخطر/ با بادهای ملایم دارد/ غنچه‌های گل‌های رنگ به رنگ/ شکوفه می‌زنند / در زمینم با خنده و شادی به روی دوستان/ نگاه می‌کنم/ در زندگی سربلند باش!» (ص. ۷۱).

جلوه‌های فرهنگ عامه قوم ترکمن در رمان یورت محمد دست‌پیشه و همکاران

«آغزی آله بولان ایلینگ / دولتی قاچان یالی دور» معنای شعر: به ایلی بیفتد نفاق
زیاد / ز دولت بیفتد زود اعتبار (ص. ۱۴۲).

حضور ترانه‌ها و ادبیات شفاهی این قوم با موسیقی سنتی و بخشی‌ها در تمام
عناصر معنوی رمان نشان از غنای فرهنگی کم‌نظیر آن است. امروزه این موضوع، در
فرهنگ این قوم کم‌رنگ‌تر از گذشته شده که بحث آماری را محققان ارائه کرده‌اند
(رضایی و همکاران، ۱۳۸۶، صص. ۱۱۹-۱۴۰).

۳-۵. سنت‌ها و آداب و رسوم

۱-۳-۵. رقص خنجر

نوعی آیین نمایش هنری رایج در قالب رقص در میان ترکمن‌هاست. این رقص
به‌طور دسته‌جمعی و با لباس محلی و خنجر بر کمر صورت می‌گیرد، حالتی
ذکرگونه دارد و برداشتی است عارفانه از حالت و جذبه صوفیان. قبایل ترکمن،
قبل از شکار این مراسم را اجرا می‌کردند تا روحیه بگیرند و در مبارزه پیروز
شوند؛ بنابراین، عده‌ای از کارشناسان و پژوهشگران آداب و رسوم و فرهنگ قوم
ترکمن، این نمایش هنری را یک نوع آمادگی کامل برای مبارزه در گذشته‌های دور
می‌دانند که طی آن، جنگجویان صحرا، پیش از عزیمت به میدان نبرد، شمشیرها را
به دست بگیرند، با جمع شدن و چرخیدن و انجام حرکات موزون که با فریاد
همراه بوده، خود را برای نبرد با دشمنان آماده کنند و بعد از آن روانه میدان نبرد
شوند. امروزه گرفتن خنجر به دست غزل‌خوان گروه، یادگار آن دوران است
(عابدینی، ۱۳۸۵، ص. ۴۰؛ تقوی، ۱۳۹۶، ص. ۶۳).

«ترکمن‌ها ... ذکر خنجر را در مراسم مختلف نظیر جشن، اعیاد و یا جشن‌های بزرگ قبیله‌ای اجرا می‌کنند. این آیین مذهبی در زمان‌های قدیم در جشن و عروسی‌ها، ختنه‌سوران و تولد فرزند نیز برگزار می‌شد» (حسنی، ۱۳۸۸، صص. ۱۴۹-۱۵۰).

در ادامه، بند کوتاهی از رقص خنجر که آبای اجرا کرده نقل می‌شود:

هو، ها، هو / چشمانم ترا می‌نگرد / زبانم گویای توست / قلبم ترا می‌خواهد /
شمشیرم نگهبان توست / تراه، تراه، تراه / ترا، هو، ها، هو « این آوای رقص خنجر بود که می‌باید از حلقوم شش نفر یا بیشتر در فضا طنین‌انداز شود. حال بر آبای چه رفته بود که یک‌تنه دست به رقص خنجر زده بود (ص. ۲۲۵).

امروزه این سنت در روستاهای اندکی رواج دارد که علت آن تغییر در شکل زندگی است.

۲-۳-۵. پشم‌چینی

پشم‌چینی به شکل زندگی کوچنده ترکمن و با آداب خاص اجرا می‌شود. زنان و مردان در چهار گروه با وظایف مشخص آن را برگزار می‌کنند. برگزاری بازی ربایش پشم توسط کودکان از مقابل بزرگ‌ترها در حین کار سبب رفع خستگی و تنوع آن است. یاوری در این مراسم و سایر مراسم سبب اتحاد است. پشم‌چینی در قوم ترکمن با جزئیات کمی متفاوت از سایر اقوام ایرانی برگزار می‌شود:

چوپان‌ها گوسفندها را کنار رود گرگان می‌بردند و به آب می‌زدند که قدم اول پشم‌چینی بود. سپس با قرکلق (قیچی پشم‌چینی) پشم را می‌چیدند. زنان پشم‌ها را از جلوی مردان برمی‌داشتند و با چوب می‌کوفتند تا کرک‌ها از هم باز شود ... غذای مخصوص این روز ډرتی (برنج با شکر سرخ) است (صص. ۹۹-۱۰۱).

۳-۳-۵. خون‌بست

در لغت‌نامه آمده: «قصاص قتلی را به ادای دیه بدل کردن، دیه قتل سندن و از قصاص عفو کردن» (دهخدا، ۱۳۵۲، ذیل واژه). در قوم ترکمن این سنت بدین شکل است: نخست با وساطت ریش‌سفیدان طایفه موافقت خانواده مقتول برای بخشش قاتل صورت می‌گیرد، سپس این سنت با مراسم خاص اجرا می‌شود:

آبای چشم به صندوقچه جلوی در یورت برجه‌خان دوخت. قرآن و شمشیر را روی آن گذاشت. ریسمانی که پای در حلقه خورده بود برداشت و به گردن انداخت و سر دیگرش را به در یورت بست. بار اول ... بار دوم ... و بار سوم از زیر شمشیر داشت رد می‌شد که برجه‌خان به ضرب شمشیر را فرود آورد. ریسمان دوپاره شد ... آبای ریسمان را از گردنش باز کرده بود. حالا می‌تواند روی خاک و در أمچلی باشد. برجه‌خان و خانواده‌اش از او پشتیبانی خواهند کرد ولی هرگز نمی‌تواند پیش روی‌شان بخندد (صص. ۲۹۹-۳۰۰).

گذشت از خون در منازعات قومی و فراقومی سنتی اسلامی - ترکمنی که در بین این مردم رایج و در قرآن نیز بدان مکرر توصیه شده است: «خذ العفو» (اعراف: ۱۹۹).

۴-۳-۵. سنت پناه دادن

اگر ترکمن به قاتل فرزند خود نیز پناه دهد تا در خانه اوست به او تعرض نمی‌کند: اوقات تلخی آدین، دمی دوام داشت. آبای به خانه او آمده بود. جان‌پناه را در این خانه بسته بود. صاحب خون حتی به قاتل اعضای خانواده‌اش که پناهنده به یورتش شود، جا می‌دهد و تا زمانی که در یورتش هست به او حرمت می‌گذارد. بیرون که رفت تا گم شدن اثرش تعقیب نمی‌کند. بعد به دنبال قصاص است. مثل سایه تا او را بکشد (ص. ۲۷۶).

۵-۳-۵. هودی خوانی یا لالایی

هودی خوانی که توسط مادران اجرا می شود از غنای بی نظیر ادبیات شفاهی ترکمنی حکایت می کند. «هودی معمولاً دارای مفاهیمی چون آرزو، احساس و دعای مادر درباره فرزند خود و ... است» (هیوه چی، ۱۳۹۴، ص. ۲). هودی از «هو» به معنای خدا و «دی» به معنای بگو یعنی «خدا بگو» است (شادمهر، ۱۳۷۷، ص. ۲). زنان ترکمن هودی ها را به نوع آن سیلاب ها و هجاها، با حرکت دادن و جنباندن گهواره که کودک در آن خوابیده است می خوانند که از بُعد موسیقایی نیز نوعی هماهنگی خاص با حرکات احساس می شود. اکثر هودی ها چهارمصرعی اند (همان، صص. ۳-۴).

بی بی عایشه هودی خواند: بخواب پسر! فردا آق اوپلر طایفه ما خواهی شد / خوش نیت بوده ام که خداوند تو را به یورت ما داد / لالایی بگویم برای بچه ام که رنگ به رنگ می شود / گل های زیبایی بر درخت انار ظاهر می شود / وقتی که به سن سه سالگی رسید زبان شیرینش باز می شود (ص. ۲۵۶).

۵-۳-۶. لاله ها

«لاله ها یا به لهجه محلی (lale) ترانه های دختران و نوجوانان قوم ترکمن است که به وسیله آن، نسبت به وضعیت فرهنگی - اجتماعی خود در شکل دهی به محورهای زندگی مشترک خویش انتقادات و گاهی دلتنگی هایی را از خود ابراز می دارند» (قبادی، ۱۳۸۶، ص. ۶۰). لاله ها ترانه های غمناک و سوزناکی هستند که دختران و نوجوانان ترکمن در شب های مهتابی گرد هم می آیند و می خوانند (شادمهر، ۱۳۷۷، ص. ۲۳). لاله ها چهارمصرعی و هفت هجایی هستند و گاهی به صورت ترجیع بند استعمال می شوند. در میان یموت ها با حرکات پا و بدون آن برگزار می شود. لاله ها موضوعات متعددی دارند (همان، صص. ۲۳-۳۰). در مثال های زیر آناخت به انتخاب همسر آینده توسط

پدر و مادر، سکونت اجباری در قبیله شوهر و دوری از خانواده با زبان شعر اعتراض می‌کند. او در این موضوع تنها نبوده و همسرایی دختران با او از درد مشترک و خواسته جمعی حکایت دارد: «آنا بخت به جای جواب لاله خواند: کاش این کوه‌ها وجود نمی‌داشتند/ کاش لباس‌هایم کهنه نمی‌شدند/ ناشناس خیلی سنگ‌دل است، راحت نمی‌گذارد/ زلف بلند و سیاهم را نمی‌گذارد شانه بزنم/ از شیر شیرینت، مادر! / ای کاش دور نمی‌شدم/ ای لاله، لاله، لاله! جانم لاله لاله!» (ص. ۲۲۴).

امروزه، این سنت از لحاظ تاریخی اهمیت داشته، بعضی از ابعاد آن به دلیل تغییر شکل زندگی، تحول یافته است. «محتوای لاله‌ها با شرایط زندگی اجتماعی - تاریخی زنان و دختران کاملاً پیوند دارد» (شادمهر، ۱۳۷۷، ص. ۲۹).

میرکاظمی در یورت نوعی از لاله را نقل کرده که از گستردگی لاله‌ها در این قوم حکایت دارد و محدود به نوعی خاص نیست: «وقتی حرف از لاله به میان می‌آید همه لاله معروف «چونقور قویا داش آتسانگ ...» را به یاد می‌آورند و تصورشان بر این است که لاله فقط همین صورت است. اما در واقع خود لاله هم به انواع مختلف می‌باشد» (www.Bayragh.ir). (ر.ک: به بایراق دایرةالمعارف ترکمن، ذیل مونجوق آتدی لار، قبادی، ۱۳۸۶، شادمهر، ۱۳۷۷).

۷-۳-۵. ازدواج

ترکمن در ازدواج به اصالت نژادی اهمیت می‌داد و به سختی با قول ازدواج می‌کرد. توجه به یک از خانواده و عشیره اوست که قول فاقد آن بود. ازدواج در سن پایین صورت می‌گرفت. وجود دختر باعث ازدیاد نسل و مغتنم بود، قوم و عشیره با وجودش مستحکم می‌شد تا در برابر دشمن حسرت نخورد:

یاشولی‌ها، قضاات ترکمن شماتت می‌کنند که ایک (کسی که پدر و مادرش ترکمن باشد) صاحب طایفه، قوم و عشیره با قول که مادرش از طایفه یموت نیست و قوم و عشیره‌ای ندارد ازدواج کند. نجابت طایفه در بین یموت جعفربای محال است نادیده گرفته شود. خون ایک از قول سرخ‌تر و ارزشمندتر است تا آنجا که اگر قولی به‌دست ولایتی کشته شود کم‌تر موردتوجه یموت قرار می‌گیرد. از او حمایت نمی‌کنند، عار نمی‌کشند، تقاص نمی‌گیرند برایش سواران یموتی به حرکت در نمی‌آیند. اگر ولایتی ایک را بکشد یموت خون‌خواهی می‌کند (ص. ۱۲۶).

امروزه این سنت با توجه به تغییر شکل زندگی و تفکر کم‌رنگ و با ارتباط بیشتر با سایر اقوام به صورت تعدیل‌شده استمرار دارد. البته در این قوم هنوز هم ازدواج دختر ترکمن با فارس روا نیست.

۵-۳-۱. ازدواج و زمین

مجلس گنگش که از یاشولی‌ها و آق‌سقال‌ها تشکیل می‌شود به مردان متأهل، زمین برای کشت می‌دهد (ص. ۷۳). این موضوع به اهمیت ازدواج و تشویق بدان اشاره دارد که باعث استحکام قوم و عشیره و در برابر تجاوز دشمن مؤثر و در امور روزمره کمک حال خانواده است. این سنت که به شکل زندگی کوچنده ترکمن در گذشته مرتبط بوده امروزه از بین رفته است.

۵-۴. مراسم عروسی

یکی از جلوه‌های بارز فرهنگ عامه است. شکل برگزاری آن در چند روز، یآوری در اجرای آن سبب اتحاد و تأثیربخشی بیشتر و گسترش قوم و جمعیت می‌شده که در ترکمن صحرا مهم است. این مراسم از آداب و رسوم متنوع، پوشش خاص، ادبیات

شفاهی غنی، و از موسیقی سنتی ترکمنی شامل بخشی‌ها و دستگاه‌هایی چون دوتار، کمانچه، قووز (زنبورک) تشکیل می‌شده است. شکل برگزاری این مراسم تحت‌تأثیر شکل زندگی امروز، تغییراتی یافته است. بعضی از رسوم آن مانند پوشش سنتی و مبلغ عروس کماکان استمرار دارد. در مثال‌های زیر، رمان‌نویس به علل و نقش این رسم‌ها پرداخته که در درک فرهنگ عامه مؤثر است.

مراسم عروسی با جزئیات دقیق و سنت‌های متنوع آن به رنگ اقلیمی اثر و غنای عناصر مادی و معنوی کمک شایان کرده که علاوه بر واقعیت‌نمایی، به صحنه‌پردازی و شخصیت‌پردازی رمان تشخص داده است. بیان جزئیات پوشش، آداب و مراسم، غذاها و ادبیات شفاهی آن از نقاط قوت یورت است که جنبه نمایشی اثر را پررنگ و تأثیر حیات‌بخش در ذهن مخاطب برجا می‌گذارد و با بسامد بالا سبک تشبیهی، نثر نمایشی و واقع‌گرایی رمان‌نویس را برجسته می‌سازد. در ادامه به اجمال به جزئیاتی از آن مراسم اشاره می‌شود.

۱-۴-۵. توقف عروس در خانه پدرش بعد از عروسی

تا به سنت ترکمن دو سال در یورت دده‌اش بماند و برای یورت مردش قالیچه و گلیم بافد، وسایل زندگی جور کند، پخته‌تر و با تجربه‌تر شود (ص. ۲۰۵).

۲-۴-۵. پیوند دادن انگشت کوچک دست راست عروس و داماد

قبل از غروب آفتاب زمستانی یکی از زنان انگشت کوچک دست راست عروس و داماد را به هم پیوند داد. زنان طایفه می‌خواندند: پیراهن بد می‌پوشان! / نان جو مده! / دست راستش را در روغن زرد، دست چپش را در آرد بگذار! / مگذار کسی او را نیش

بزند/ مگذار کسی لگدش بزند یا گازش بگیرد! / مثل یونجه به هم بچسبید! / پیراهن گران بها برایش بخر! / ماه را به تو سپردم، تو را به خدا! (ص. ۱۹۲).

نقش ترانه‌ها و ادبیات شفاهی ترکمنی در مراسم عروسی بسیار گسترده بوده که به مرور کم‌رنگ شده است.

۳-۴-۵. مبلغ قیمت عروس

نوعی شیربهاست که توسط یاشولی‌های خانواده داماد و عروس تعیین و از خانواده داماد نقداً گرفته می‌شود. این سنت امروزه نیز رواج دارد که سبب تأخیر در سن ازدواج شده است:

پیشنهاد پنگ را خانواده گوندوقدی قبول کردند: «حرف پنگ را می‌پذیریم سخن پنگ بر دل‌مان نشست» و این زمانی بود که یاشولی‌های طایفه داماد با یاشولی‌های گوندوقدی بر سر مبلغ قیمت عروس به توافق رسیده بودند و یاشولی‌های طایفه عروس سیصد تومان بهای عروس را نقداً گرفتند (ص. ۱۸۳).

۴-۴-۵. ممانعت از رفتن عروس به یورت داماد توسط نزدیکان عروس

این رسم را یکی از خانواده عروس به صورت نمایشی اجرا می‌کرد: کاروان عروس می‌خواست به سلاح حرکت کند که سارجه سر راه شتر را ... از چنگ ترکمن کوسه ربود و داد زد: نمی‌گذارم خواهرم را ببرید! آماس نخ‌های کلفت کبود، رگ گردن سارجه. و انگار نه انگار که نقش بازی می‌کند (ص. ۲۱۹).

۵-۴-۵. پرت کردن روسری توسط خانواده داماد و عروس

زنانی از طرف داماد و عروس به سوی بستگان عروس داماد روسری‌ای را پرت کرده داماد و عروس را معرفی می‌کردند: «زن نسبتاً جوانی ... روسری قرمزی را برای زنان

جلوه‌های فرهنگ عامه قوم ترکمن در رمان یورت محمد دست‌پیشه و همکاران

طایفه عروس پرت کرد و گفت: داماد زنی از طایفه عروس ... روسری آبی را برای گروه زنان فامیل داماد انداخت و گفت: عروس ...» (ص. ۲۲۰).

۶-۴-۲. اعتراض بچه‌های اُبه عروس به فرستادن دختر به یورت غریبه

«بچه‌ها و جوانان اُمچلی به دنبال شتر و کاروان، سنگ و کلوخ انداختند و این آخرین واکنش نارضامندی اُبه‌ای بود که دختر به اُبه غریبه داده بود» (ص. ۲۲۰). به نظر می‌رسد از دست دادن یک عضو از طایفه و غم غربت عروس از علل برگزاری این رسم است.

۷-۴-۵. پاشیدن مِشتی آرد بر پیشانی شتر

«بی‌بی عایشه ... مِشتی آرد روی پیشانی شتر به نشانه آرزوی بخت سفید برای عروس و داماد ریخت» (ص. ۱۹۱).

۸-۴-۵. قیچی زدن در خطبه عقد

تا پایان خطبه عقد بیرون از یورت پنگ، سه زن جوان در سه جانب مدام به قیچی زدن مشغول بودند تا نیت هر دشمنی هنگام خطبه ریز ریز شود و مؤثر نیفتد (ص. ۱۹۱).

۹-۴-۵. بخشی‌ها و ترانه‌های عروسی

«بخشی به سیم دو تار زد و آواز را یله کرد: او را چهل هزار اسب است بستۀ اصطلبل / زین‌هایشان جواهر نشان / بر یال‌هایشان طلسم آویخته / بر دم‌هایشان الماس آویز است» (ص. ۱۸۵).

۴-۱۰. لباس زنان و مردان در عروسی

پیرمردان کینک‌پوش (خرقه نمدی) میان‌سالان با لباده‌های بلند ترکمانی و پیش‌سینه قرمز و پیراهن‌های فراخ و آستین بلند و تنبان‌های گشاد از پارچه‌های نخی و بعضی با تنبان‌های ماهوت پشمی‌رنگ نیلی‌رنگ انگلیسی، جوانان با جامه یقه‌کج حریر با سرآستین گلدوزی‌شده، زنان با جامه‌های دون چابیت که از یقه تا کمر سهردیفه با سکه‌ها و پولک‌های نقره‌ای زینت یافته بود و پارچه ابریشمی قرمز رنگ پایین شلوارشان، مردان با کلاه‌های پاپاخی سیاه و سفید، دختران با کلاه‌های نیم‌کره‌ای با سکه‌های دوخته‌شده نقره‌ای و سکه‌های نقره‌ای با زنجیره آویزان بر سر زلف‌هایشان، روسری گل‌دار زنان شوهردار روی عرق‌چین‌ها و سینه‌ریزها و دستبندها و گل یقه‌های-شان؛ ظاهر غنی و فقیر هم‌طایفه‌های پنگ در عروسی بود (ص. ۱۸۵).

۵-۵. ترکمن و طایفه

ترکمن در گذشته به عشیره، قوم و طایفه به سبب شکل زندگی قبیله‌ای خیلی اهمیت می‌داد؛ طایفه در جنگ و الغار نشانه قدرت و حامی بود؛ زمین کشاورزی متعلق به طایفه بود نه فرد؛ حمایت از ایک هم بدین دلیل صورت می‌گرفت که بدان اشاره شد. دگرگونی در شکل این عنصر بیشتر از سایر عناصر است و عمدتاً به تغییر در شکل زندگی برمی‌گردد.

۵-۱. تعصب قبیله‌ای

شکل زندگی کوچنده ترکمن، اتحاد با طوایف در حمله و دفاع، اتکا به کانون‌های قدرت برای حفظ طایفه و عشیره از دشمنان سبب ایجاد تعصب‌های متعدد در این قوم

جلوه‌های فرهنگ عامه قوم ترکمن در رمان یورت محمد دست‌پیشه و همکاران

شد. کانون‌های قدرت قاجاری، پهلوی، روس و انگلیس از همین ضعف ترکمن برای نیل به خواسته‌های خود سودجویی می‌کردند.

«یموت این تعصب را داشت که جنازه باید در خاک یموت دفن شود نه روی زمین ولایت بی‌حرمت بیفتد» (ص. ۵۱).

۲-۵-۵. گوراوغلو

گوراوغلو پهلوان افسانه‌ای ترکمنی با کوراوغلو در افسانه آذری دارای مشترکات و اختلافاتی در روایت است که محققان درباره آن تحقیق کرده‌اند (رئیس دانا، ۱۳۶۸). خوجکو می‌گوید: در طول نبردهای ترکمن‌ها برای استقلال، زمانی که دو سپاه در مقابل هم قرار می‌گرفتند ایرانی‌ها با خواندن شاهنامه و ترکمن‌های کوچ‌نشین با خواندن آوازهای گورآغلی (گوراوغلو) برای هم رجزخوانی می‌کرده‌اند (به نقل از گوهری‌نسب، ۱۳۹۷، ص. ۲۲۹).

(آبای) به یاد خوابی افتاد که شب قبل دیده بود. برای آنابخت تعریف کرد: خواب عجیبی بود! گوراوغلو با قیرات (اسبش) به یورت ما آمد. سر و صدای چهل پهلوانش را هم شنیدم ... شمشیرش را از کمرش باز کرد و به من داد. افسار قیرات را هم به من داد (ص. ۲۲۲).

۳-۵-۵. ایلغار و بسخو

این رسم از تعصب، جهل ترکمن و سودجویی کانون‌های قدرت از آن ناشی می‌شد. مجلس گنگش با شرکت و تایید آق‌سقال‌های طایفه‌ها رسمیت می‌یافت و در صحرا مصلحت مجلس گنگش اعتبار داشت و لاغیر.

آبای بعد از شکست سپاه محمدعلی شاه و ترکمن‌ها در ورامین از مشروطه‌خواهان گفت: «ملتیان ما را نغله کردند، برای تلافی باید به استرآباد الغار زد» (ص. ۱۳).

۴-۵-۵. برپایی چادر عزاداری

برپایی چادر عزا به مدت یک هفته و مرثیه‌خوانی از سنت‌هایی است که با یآوری انجام می‌شد: «چادر عزا جلوی یورت‌ها برپا شد. مردان، زنان فامیل و هم طایفه با هدایای قند و چای گوسفند و روسری برای تسلیت‌گویی آمده بودند» (ص. ۲۶۰).

۶-۵. اعیاد، جشن‌ها

ترکمن‌ها جشن‌های گوناگونی دارند که عمدتاً علل مذهبی و قومی دارد: ارزا بایرام (عید فطر) و قربان بایرام (عید قربان) از آن جمله است.

«زنان دستی به اثاثیه زندگی، فرش‌ها، استکان‌ها و قوری‌ها، ظروف و رختخواب‌ها کشیده بودند. با آرد، شکر، شیر و تخم مرغ، شیرینی و نان‌های روغنی پختند. کولچ، قاتلمه و اکمک سر سفره عید گذاشتند» (صص. ۳۱۱-۳۱۲).

در مجموع، در مقایسه بین یورت و آتش بدون دود می‌توان گفت که در یورت نویسندگان نشان‌دار و اقلیمی که خصوصیت ملموس و عینی بودن آن برجسته است مشاهدات خود را از فرهنگ عامه و رنگ اقلیمی با جزئیات دقیق و با توصیف و تصاویری خلاق ارائه کرده و این توصیفات حاصل تجربیات اوست که سبب غنای اقلیمی اثر و پررنگ شدن عناصر مادی و معنوی آن شده است. در مقابل، در آتش بدون دود با عناصر مادی و معنوی ترکمنی با واژگان خشتی، غیردقیق، کلی و سطحی مواجه‌ایم که از شنیده‌های نویسندگان حکایت دارد و مخاطب را با کلیاتی مبهم از فرهنگ

ترکمنی مواجه می‌سازد که ملموس نیست. این اثر از این نظر، در جذب مخاطب و اثرگذاری بر او ناموفق است.

با مقایسه یورت و آتش بدون دود می‌توان به سبک یورت نیز دست یافت. میرکاظمی در یورت با بسامد بالای واژگان نشان‌دار اقلیمی، با عناصر مادی و معنوی جزئی و دقیق و با توصیف و تصاویر خلاق سبک زبانی و ادبی اثر را شکل داده که محصول سبک فکری اوست و توانسته به پیش‌برد عناصر داستان چون شخصیت‌پردازی، صحنه‌پردازی، فضا، مکان و زمان داستان کمک کند و مهم‌تر از همه به واقعیت‌نمایی رمان بیفزاید؛ همه این ویژگی‌ها با بسامد فراوان از سبک واقع‌گرای رمان‌نویس تأثیر پذیرفته است.

در یورت، عناصر معنوی با گستردگی بیشتری ارائه شده‌اند. سنت‌ها و آداب و رسوم اجتماعی - فرهنگی در رأس این عناصر است که به شکل زندگی ترکمن و هویت جمعی او برمی‌گردد و سبب حفظ هویت بومی و قومی‌اش است. در مرحله بعد نیز سنت‌هایی قرار دارند که قوام‌بخش آن هستند؛ مانند عنصر طایفه، مراسم عروسی و هرچه بدان مربوط است. توجه رمان‌نویس به عناصر معنوی از این نظر اتفاقی نیست و هوشمندانه انتخاب شده است. همچنانکه پیش‌تر نیز گفته شد عناصر مادی معین و مکمل عناصر معنوی و هر دو در خدمت هویت اجتماعی - فرهنگی ترکمنی هستند.

میرکاظمی در یورت با ارائه عناصر مادی و معنوی قوم ترکمن از یک قرن پیش تا اواخر پهلوی اول به سیر تحول و تغییر شکل این عناصر نیز توجه کرده و علل تحول، و نقش آن را نیز منعکس کرده است. او که مسحور فرهنگ عامه ترکمنی با همه عناصر ریز و درشت آن است سعی کرده با نگارش این رمان به حفظ این عناصر بپردازد، آن را از نابودی در گذر زمان محفوظ بدارد. توصیف و تصاویر رمان توأم با احساس و

عاطفه‌ای که در ورای آن وجود دارد شدت علاقه او را به این فرهنگ بومی نشان می‌دهد.

۶. نتیجه

در این پژوهش با استخراج عناصر مادی و معنوی و بررسی آن بدین نتایج رسیدیم:

- خاستگاه اجتماعی - فرهنگی در بین علل متعدد از نظر شمول در پیدایش، شکل‌گیری، استمرار، تغییر و تحول در فرهنگ عامه این قوم مؤثر بوده است.
- به‌علاوه، علل و عواملی از درون چون؛ مذهب، زبان و نژاد متمایز و از بیرون چون؛ محیط زیست (اقلیم)، شکل زندگی کوچنده قوم ترکمن، معیشت و اقتصاد، زندگی در صحرای بی‌حفاظ، گرایش به کانون‌های قدرت، آمادگی دفاعی در برابر حمله اقوام مهاجم و اثرپذیری از سایر اقوام نیز مؤثر بوده است.
- در گذشته، شکل زندگی بدوی، کوچ‌نشین و جنگ‌های بی‌فایده سبب توجه کم‌تر به دانش و پیدایش و رواج خرافات و فقر فرهنگی در این قوم شده است.
- علاوه بر مطالب پیش‌گفته، علل سیر تحول این عناصر در عصر حاضر به استقرار دولت‌ها، اسکان اجباری، شکل زندگی، شهرنشینی، گذر زمان، سواد، تغییر تفکر و ارتباطات برمی‌گردد.
- امروزه این قوم با توجه به تمایزات مذهبی، زبانی و نژادی متفاوت از سایر اقوام ایرانی توانسته هویت خود را با عناصر مادی و معنوی عمدتاً درون‌قومی و سنتی در کنار هویت ملی ایرانی خود حفظ کند که یکی از نقش‌های بی‌بدیل این عناصر هویت‌ساز است.

پی‌نوشت‌ها

1. Ambroise Morton
2. folklore

۳. از این به بعد برای اختصار، در ارجاعات به یورت، فقط شماره صفحه ذکر می‌شود.

منابع

قرآن کریم.

- ابراهیمی، ن. (۱۳۹۴). *آتش بدون دود*. ۳ ج. تهران: روزبهان.
- آنامراد نژاد، ر. (۱۳۹۰). *تحولات اجتماعی ۵۰ سال اخیر در بین عشایر ترکمن. برنامه‌ریزی فضایی*، ۱، ۳۷-۶۰.
- بختیاری، م. ر. (۱۳۸۲). *فولکلور ادبیات عامیانه*. تهران: ادیبان.
- بیگللی، م. ر. (۱۳۶۹). *ترکمن‌های ایران*. تهران: پاسارگارد.
- تقوی، ع. (۱۳۹۶). *پرخوانی و ذکر خنجر: بقایای اعتقادات کهن در ترکمن‌های ترکمن صحرا*. فرهنگ و ادبیات عامه، ۱۵، ۴۷-۷۰.
- حسینی، غ. ر. (۱۳۸۸). *روند و فرایند تحولات تاریخی ساختار فرهنگی - اجتماعی اقوام ایرانی با تأکید بر قوم ترکمن. پژوهش‌نامه علوم اجتماعی*، ۱، ۱۴۲-۱۵۷.
- دهخدا، ع. ا. (۱۳۵۲). *لغت‌نامه دهخدا*. تهران: مؤسسه لغت‌نامه دهخدا.
- ذوالفقاری، ح. (۱۳۹۴). *زبان و ادبیات عامه*. تهران: سمت.
- رادفر، ا. (۱۳۸۰). *جلوه‌های فرهنگ عامه در ادبیات فارسی. نامه فرهنگ*، ۳۹، ۱۵۳-۱۵۸.
- رضایی باغبیدی، ح. (۱۳۸۰). *زبان‌های غیرایرانی. دایره‌المعارف بزرگ اسلامی*. زیر نظر ک. موسوی بجنوردی. تهران: مرکز دایره‌المعارف بزرگ اسلامی.
- رضایی، ا.، ریاحی، م. ا.، و سخاوتی‌فر، ن. (۱۳۸۶). *گرایش به هویت ملی و قومی در ترکمن‌های ایران. مطالعات ملی*، ۳۲، ۱۱۹-۱۴۰.
- روح‌الامینی، م. (۱۳۶۴). *گرد شهر با چراغ*. تهران: زمان.

- رئیس دانا، ر. (۱۳۶۸). *کوراوغلو در افسانه و تاریخ*. تبریز: نیما.
- شادمهر، ا. ق. (۱۳۷۷). *نغمه‌های زنان ترکمن*. گرگان: حاجی طلایی.
- عابدینی، س. م. (۱۳۸۵). بررسی عناصر نمایش در مراسم ذکر خنجر. *یایراق*، ۳۳، ۳۸-۴۲.
- عسگری خانقاه، ا. و شریف کمالی، م. (۱۳۷۴). *ایرانیان ترکمن*. تهران: اساطیر.
- قبادی، ع. ر. (۱۳۸۶). لاله در فولکلور قوم ترکمن. *فرهنگ مردم ایران*، ۱۰، ۸۶-۵۲.
- گلی، ا. (۱۳۶۶). *سیری در تاریخ سیاسی و اجتماعی ترکمن‌ها*. تهران: نشر علم.
- گوهری‌نسب، آ. (۱۳۹۷). *سنت مطالعه دسان‌خوانی در میان ترکمن‌ها*. *فرهنگ و ادبیات عامه*، ۲۳، ۲۱۹-۲۴۴.
- محجوب، م. ج. (۱۳۸۲). *ادبیات عامیانه ایران*. به کوشش ح. ذوالفقاری. تهران: چشمه.
- مطلبی، م. (۱۳۸۷). *جغرافیای سیاسی اقوام ایرانی*. *زمانه*، ۷۰، ۱۶-۲۴.
- میرعابدینی، ح. (۱۳۹۷). *صد سال داستان‌نویسی ایران*. ج ۴. تهران: چشمه.
- میرکازمی، س. ح. (۱۳۹۵). *یورت*. تهران: آموت.
- وحدانی‌فر، ا. و جلایریان، ع. (۱۳۹۹). بازتاب باورهای عامه دو قوم گوکلان و یموت در رمان *آتش بدون دود*. *فرهنگ و ادبیات عامه*، ۳۵، ۱-۳۲.
- هیوه‌چی، ر. (۱۳۹۴). *ریخت‌شناسی لالایی‌های زنانه قوم ترکمن با نگاهی ویژه به هودی*. ارائه‌شده در همایش ملی فرهنگ، گردشگری و هویت شهری.

References

Holy Quran.

Abedini, S. M. (2006). *A Study of elements of the show in daggers dance ceremony* (in Farsi). *Yapark Quarterly Magazine*, 33, 38-42.

Asgari Khanghah, A., & Sharif Kamali, M. (1995). *Turkmen Iranians* (in Farsi). Asatir.

Bakhtiari, M. R. (2003). *Folklore of folk literature* (in Farsi). Adiban.

Bigdeli, M. R. (1990). *Iranian Turkmen* (in Farsi). Pasargard.

- Dehkhoda, A. A. (1973). *Dehkhoda dictionary* (in Farsi). Dehkhoda Dictionary Institute.
- Ebrahimi, N. (2015). *Smokeless fire* (in Farsi) (Vol. 3). Roozbehan.
- Ghobadi, A. (2007). Lale in Turkmen folklore. *Culture of the Iranian People*, 10, 52-86.
- Goharinasab, A. (2018). Investigating Desān Khāni tradition among Turkmen (in Farsi). *Culture and Folk Literature*, 23, 219-244.
- Goli, A. (1988). *A look at the political and social history of the Turkmen* (in Farsi). Elm.
- Hasani, Gh. R. (2009). The procedure and process of historical changes in the socio-cultural structure of the Iranian tribes with emphasis on the Turkmen ethnicity (in Farsi). *Journal of Social Sciences*, 1, 142-157.
- Hivechi, R. (2015). *Morphology of Turkmen women's lullabies with a special docus on Hoodi* (in Farsi). Presented at the National Conference on Culture, Tourism and Urban Identity.
- Mahjoob, M. J. (2004). *Iranian folk literature* (in Farsi and edited by Hassan Zolfaghari). Cheshmeh Press.
- Mirabedini, H. (2018). *One hundred years of Iranian fiction* (in Farsi) (vol. 4). Cheshmeh.
- Mirkazemi, S. H. (2016). *Yurt* (in Farsi). Aamout.
- Motalebi, M. (2009). Political geography of Iranian ethnic groups literature (in Farsi). *Zamaneh*, 70, 16-24.
- Radfar, A. (2001). Manifestations of folk culture in Persian literature (in Farsi). *Letter of Culture*, 39, 153-158.
- Raeis Dana, R. (1989). *Kooroghloo in myth and history*. Nima.
- Rahimberdi, A. (2012). Social transitions among Turkmen nomads during 50 years ago on Hoodi (in Farsi). *Journal of Spatial Planning*, 1, 37-60.
- Rezaei Baghbidi, H. (2001). *Non-Iranian languages* (in Farsi) (Vol. 10). The Great Islamic Encyclopedia, Under the Supervision of Kazem Mousavi Bojnoordi.

- Rezaei, A., Riahi, M. A., & Sekhavati Far, N. (2008). Tendency to national and ethnic identity in Iranian Turkmen (in Farsi). *National Studies Quarterly Magazine*, 32, 119-140.
- Roholamini, M. (1985). *Round the city with light* (in Farsi). Zaman.
- Shadmehr, A. (1998). *Turkmen women's songs* (in Farsi). Haji Talaei.
- Taghavi, A. (2017). Porkhani and daggers dance are the remaining of old beliefs among Turkmen of Turkmen Sahara (in Farsi). *Culture and Folk Literature*, 15, 47-70.
- Vahdanifar, O., & Jalayerian, A. (2020). The reflection of popular beliefs of the two tribes "Goklan" and "Yumut" in the novel fire without smoke (in Farsi). *Culture and Folk Literature*, 35, 1-32.
- Zolfaghari, H. (2015). *Language and folk literature* (in Farsi). SAMT.